

דעות

הצהרות השלטון על ניצחון מוחלט יוצרות מעגל קסמים אליים. אסור להאמין

שאול אריאלי • ראש קבוצת המחקר "תמרור-פוליטוגרפיה" העוסקת בסכסוך

הישראלי-פלסטיני

20:00 • 09 באפריל 2026

בשנים האחרונות, תחת הנהגתו של בנימין נתניהו, השתרשה בישראל שפה מדינית וביטחונית המבוססת על עולם מדומיין ומתרחקת בהדרגה מן המציאות. שפה זו נהפכה לכלי מרכזי בניהול מדיניות הממשלה, בצורת הבטחות ל"ניצחון מוחלט", "חיסול מוחלט" של אויבים ומניעת כל איום "בכל מחיר". הבעיה היא הפער הגדול בין ההבטחות לבין המציאות — שהופך בהדרגה למאפיין קבוע של המדיניות הישראלית.

כך, לאחר פרוץ המערכה בעזה לאחר אירועי 7 באוקטובר 2023, הכריז נתניהו כי מטרת המלחמה היא "חיסול חמאס בכל רצועת עזה", ואמר שאנחנו "כפסע מהניצחון המוחלט" — ביטוי שחזר עליו פעמים רבות. בהקשר לזירה האיראנית, עם תחילת המלחמה, ב-28 בפברואר, הצהיר נתניהו: "המלחמה הזאת תוביל לשלום אמיתי... אנחנו נשנה את פני המזרח התיכון", ובהמשך אמר: "ניצור את התנאים לעם האיראני האמיץ לשחרר את עצמו מכבלי הרודנות".

אין מדובר בפליטות פה או בהגזמות רגעיות, אלא בשיטה שמעדיפה ניסוחים אבסולוטיים על פני הערכות ריאליות, ומציגה לציבור מטרות שאינן ניתנות להשגה, ואפילו לא למדידה. "ניצחון מוחלט" אינו יעד

מבצעי בר מימוש, אלא סיסמה. וכאשר ראש הממשלה חוזר שוב ושוב על סיסמאות כאלה הוא הופך אותן למדיניות ויוצר בציבור ציפייה למימושן.

וכאן מתחילה הבעיה האמיתית, משום שהציבור אינו רק קהל פסיבי, הוא שותף פעיל ליצירת המציאות הפוליטית. כאשר הציבור מאמץ את הסיסמאות הללו בלי לבחון את היתכנותן, הוא פוטר את עצמו מן האחריות להפעיל חשיבה ביקורתית. האמונה בהבטחות הבלתי אפשריות אינה רק טעות או הטעיה מצד ההנהגה — היא גם טעות של ציבור שבוחר להאמין.

סקרים שונים מלמדים עד כמה עמוק השתרשו הרעיונות של מטרות מוחלטות ומופרכות. הם מצאו כי רוב הציבור היהודי תומך בהמשך הלחימה בכל הגזרות "עד להשגת הכרעה מלאה". כך, סקר של אוניברסיטת תל אביב (ינואר 2024) מצא, כי יותר מ-60% מהנשאלים סברו שיש להמשיך בלחימה עד "חיסול מלא של חמאס". סקר של "המכון הישראלי לדמוקרטיה" ממרץ השנה מצא כי כשני שלישים מהציבור תומכים בהמשך מבצע "שאגת הארי". נתונים אלו לא מבטאים רק עמדה ביטחונית; הם עדות להפנמה כמעט מלאה בציבור של הרטוריקה הממשלתית הכוזבת.

הבעיה היא, שהמציאות אינה מתיישרת לפי הסיסמאות. חמאס לא חוסל. הוא נפגע, אך ממשיך לשלוט בעזה. יכולותיו הצבאיות הצטמצמו, אך לא חוסלו. גם חיזבאללה לא הוכרע, והעימות בצפון נמשך בעצימות משתנה, שעה שהוא מפגין דפוסים של צבא מאורגן. באשר לאיראן — לא רק שלא התחלף המשטר, אלא שהשפעתה באזור נותרה יציבה, היא ממשיכה לפעול דרך מנגנוני פרוקסי, ואף דחקה את טראמפ להכריז על הפסקת אש כמעט באופן חד-צדדי.

הפער בין ההצהרות וההבטחות לבין המציאות מניע תהליך פוליטי מסוכן. כאשר הנהגה מבטיחה יעד מוחלט ואינה עומדת בו, היא לא יכולה להודות בכך מבלי לשלם מחיר פוליטי כבד. ולכן היא נוטה

להסלים את פעולתה, להרחיב את היעדים, או לחלופין, לשנות את הקריטריונים להצלחה.

כך נוצר מעגל קסמים: הבטחות בלתי אפשריות מובילות לציפיות גבוהות בלתי ריאליות, שמובילות ללחץ ציבורי להמשך פעולה, שמוביל להסלמה נוספת בניסיון סרק להשיג את המטרות, במחיר הולך ומאמיר. זה לא עניין תיאורטי. ניתן לזהות את הדינמיקה הזאת בשיח הציבורי והפוליטי בישראל מאז תחילת המלחמה ב-2023.

במקרה של נתניהו, מדובר בדפוס עמוק, שאינו מוגבל למערכה הנוכחית. כבר ב-2002 עודד נתניהו את ארה"ב לפלוש לעיראק בטענה שהצעד יביא לדמוקרטיזציה במזרח התיכון ולהחלשת איראן (עדות שמסר בקונגרס ב-2002). בפועל, הפלישה לעיראק ב-2003 הובילה לתוצאה הפוכה: קריסת הסדר האזורי והתחזקות משמעותית של איראן. גם אז הפער בין ההבטחות למציאות היה ברור. גם אז לא הופקו הלקחים.

מתחילת המלחמה ב-2023 השיח בישראל שופע מטרות לא ריאליות, שיוצרות ציפיות לא ריאליות, שמובילות להסלמה ולמחיר כבד

הבעיה אינה טמונה בהערכת מצב שגויה, אלא בהעדפת נרטיב מופרך על פני מציאות. במקום לאמץ מדיניות שמכירה במורכבות הזירה ובמגבלות הכוח ולכן בוחרת יעדים בני השגה, מאמצים מדיניות המבוססת על הצהרות גורפות, שנועדו לייצר בקרב הציבור תחושה שההנהגה בשליטה.

הישרדותו הפוליטית של נתניהו נשענת על טיפוח של אויב קיומי מתמיד ומוחלט (כמו חמאס ואיראן). הוא זקוק לכך כדי לטעון לנחיצותו כמגן בלעדי של ישראל. אם המציאות תיתפש כמורכבת או

כמחייבת פשרה, נחיצותו האבסולוטית כמנהיג תתערער. וערעור כזה מוצג ונתפש כפגיעה בהישרדותו של העם היהודי.

אבל שליטה מדומה אינה יכולה להחליף שליטה אמיתית. להפך, היא מחלישה אותה. כאשר הציבור מגלה שההבטחות אינן מתממשות, האמון שלו נשחק. כאשר ההנהגה ממשיכה להבטיח את אותו הדבר, הפער בין ההבטחות למציאות הולך ומתרחב.

כאן נכנסת לתמונה אחריות הציבור, משום שהאמונה בהבטחות הללו אינה תוצאה של כפייה, אלא תוצאה של בחירה להעדיף מסר פשוט על פני הכרה במציאות המורכבת: הבחירה להאמין שניתן "לסיים" סכסוכים בכוח בלבד; הבחירה לוותר על הטלת ספק ועל חשיבה ביקורתית ועצמאית. במובן זה, הציבור איננו רק קורבן של הרטוריקה הפוליטית הכוזבת, הוא שותף לה. מי שמאמין שניתן להשיג "ניצחון מוחלט" על ארגון קנאי הפועל בתוך אוכלוסייה אזרחית, או "להעלים" איום אזורי כמו איראן באמצעים צבאיים בלבד, בוחר להתעלם מלקחי ההיסטוריה. התוצאה היא דחיקה של מדיניות ריאליסטית. כל הצעה לפתרונות ריאליים בדמות פשרה, הסדרה או ניהול הסכסוך, נתפשת ככישלון. כל ניסיון להגדיר יעדים מוגבלים נתפש כביטוי של חולשה. כך מצטמצם מרחב הפעולה של ההנהגה — לא משום שאין לה אפשרויות, אלא משום שהיא כבולה להבטחותיה שלה.

יש לכך מחיר גם בזירה הבינלאומית. מדינות פועלות על פי אינטרסים, לא על פי סיסמאות. כאשר ישראל מציגה יעדים שאינם ניתנים להשגה, היא מתקשה לשכנע שותפים בינלאומיים לתמוך במדיניותה לאורך זמן. הפער בין ההצהרות היומרבניות לבין התוצאות פוגע באמינותה.

הלקח ברור: הנהגה אחראית אינה מבטיחה את הבלתי אפשרי ואינה מבטיחה "ניצחון מוחלט", אלא מגדירה מדיניות ויעדים שניתן להשיג, מנהלת סיכונים ומכירה במגבלות הכוח. היא פועלת להשגת יתרון יחסי בתוך מציאות מורכבת.

העובדה שראש הממשלה ממשיך להשתמש באותה רטוריקה, גם לאחר שהיא הופרכה שוב ושוב, אינה מקרית. היא משרתת צורך פוליטי בטווח הקצר — שימור תמיכה, יצירת אשליה של שליטה וכיוון, והדיפת ביקורת. אך בטווח הארוך זה פוגע ביכולת לנהל מדיניות אפקטיבית, והבומרנג לא מאחר להגיע. זה לא קורה בהכרח באירוע אחד דרמטי, אלא בתהליך מתמשך של שחיקת אמון, של הסלמה ללא מטרה ברורה ושל התבוססות של ההנהגה והציבור בסיסמאות ריקות. השאלה אינה אם הפער בין ההבטחות למציאות ייחשף — הוא כבר נחשף. השאלה היא כמה זמן עוד ייקח עד שהמערכת הפוליטית והציבור בישראל יחליטו להביט נכוחה במציאות, להסיק את המסקנות המתבקשות ולהתמודד איתה.

לחצו לקבלת עדכונים בנושא:

בנימין נתניהו

הצג עוד

מערכת | הנהלה | מדיניות פרטיות | תנאי שימוש | צרו קשר |
רכשו מינוי | ביטול מינוי דיגיטלי | שאלות ותשובות | פרסמו אצלנו

חדשות, ידיעות מהארץ והעולם - הידיעות והחדשות בעיתון הארץ. סקופים, מאמרים, פרשנויות ותחקירי עומק באתר האיכותי בישראל

© כל הזכויות שמורות להוצאת עיתון הארץ בע"מ